

УДК 371.1.07

Ольга ЛЕБІДЬ

*кандидат педагогічних наук, доцент,
докторант кафедри педагогіки та психології
Університету імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, Україна
e-mail: swan_ov@ukr.net*

ЗМІСТОВИЙ КОМПОНЕНТ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ МАГІСТРАТУРИ

У статті розглядається змістовий компонент системи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури. Розкрито сутність модернізації змісту професійної підготовки майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу. Охарактеризовано напрями удосконалення системи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури зі спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізації «Управління навчальним закладом».

Ключові слова: професійна підготовка, модернізація змісту освіти, освітньо-професійна програма, готовність до стратегічного управління, керівник загальноосвітнього навчального закладу.

Кардинальні зміни, що сталися останнім часом у вищій освіті України потребують формування нового змісту навчання магістрантів – майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів, який уможливить необхідний рівень їх освіти, розвиток творчих здібностей, формування самостійності, професійного мислення, динамізму у прийнятті рішень і вміння їх реалізовувати у майбутній професійно-управлінській діяльності.

Актуальними в контексті нашого дослідження є питання професійної підготовки управлінських кадрів закладів освіти, які досліджувалися у працях О. Бондарчука, А. Вознюк, О. Вороненка, Л. Даниленко, Б. Жебровського, Л. Задорожної-Княгицької, В. Івкіна, С. Калашнікової, Л. Карамушки, Л. Кравченко, К. Линьова, М. Москальова, М. Носкової, М. Пахоловецької, А. Светлорусової, І. Силадія, Т. Сорочан, Н. Черненко й інших.

Питанню професійної підготовки управлінських кадрів закладів освіти в умовах магістратури присвячено роботи Ю. Атаманчука, В. Береки, Н. Беляєвої, В. Візнюк, М. Гриньової, В. Лунячека, Н. Меркулової, С. Немченка, Н. Сас та інших. Однак, незважаючи на значний інтерес дослідників, проблема формування готовності до стратегічного управління у майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів залишається актуальною.

Результати аналізу змісту освіти магістрантів зі спеціалізації «Управління навчальним закладом» у вищих навчальних закладах України свідчать про значні розбіжності у навчальних планах і програмах підготовки майбутніх керівників до стратегічного управління. Тому, формування го-

товності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури є недостатньо вивченим і становить наукову проблему. З огляду на вищезазначене, метою і завданнями нашої статті є визначення змістового компоненту системи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури.

Ядром професійної підготовки майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів повинно стати формування їх готовності до стратегічного управління і врахування відповідності тим компетенціям, які висуває професійна діяльність до фахівців на певному етапі розвитку суспільства. Тому, модернізація професійної підготовки майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу передбачає корекцію вмісту освітнього процесу. Ця корекція спрямована на оновлення змісту професійної підготовки магістрантів зі спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізації «Управління навчальним закладом».

У свою чергу, поняття «модернізація» є оновленням, вдосконаленням, наданням будь-чому сучасного вигляду, зміною згідно з сучасними вимогами [1, 114]. Відповідно, модернізація сучасної освіти передбачає її «вдосконалення з метою встановлення відповідності новітнім потребам суспільства й виведення на новий більш якісний рівень» [2, 261].

Вважаємо обґрунтованим вживання терміну «модернізація» у значенні процесу удосконалення системи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу

до стратегічного управління в умовах магістратури з метою приведення її у відповідність із сучасними суспільними й науковими вимогами на основі врахування передового вітчизняного та закордонного досвіду.

Модернізація змісту професійної підготовки майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу в контексті нашого дослідження здійснюється за такими напрямками:

1. Створення освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом» за спеціальністю 073 «Менеджмент», галузі знань 07 «Управління та адміністрування» на базі ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля», основним фокусом якої є спеціальна освіта й професійна підготовка в галузі управління закладом освіти; забезпечення конкурентоспроможності закладу освіти на ринку освітніх послуг (ключові слова: управління, конкурентоспроможність закладу освіти, стратегія розвитку, управління змінами). Засадами означеної освітньо-професійної програми є положення системного, синергетичного, студентоцентрованого, діяльнісного, аксіологічного, акмеологічного, андрагогічного підходів до системи формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури. Ця освітньо-професійна програма отримала престижну акредитацію за європейськими стандартами та критеріями, підтверджену міжнародним сертифікатом Центрального агентства з оцінки й акредитації ZEvA, Ганновер (Німеччина).

Необхідно зазначити, що метою цієї програми є підготовка нового покоління висококваліфікованих конкурентоспроможних керівників закладів освіти зі стратегічним способом мислення, системним баченням управлінських проблем, професійними знаннями в області управління закладами освіти різних типів, здатних прогнозувати розвиток закладу освіти, ідентифікувати та вирішувати складні управлінські завдання та практичні проблеми, застосовуючи інноваційні інструменти та прийоми управління.

Запропонована освітньо-професійна програма є інноваційною з огляду на такі чинники:

- це перша освітньо-професійна програма «Управління навчальним закладом», розроблена з урахуванням принципів системності й систематичності, зв'язку навчання з практичною діяльністю, гуманізації і професійної спрямованості освіти на основі концепції стратегічного розвитку закладу освіти, що є важливим складником підготовки майбутнього керівника;
- в освітньо-професійній програмі підкреслюється необхідність поступового перене-

сення головної уваги з формування готовності майбутнього керівника закладу освіти до управлінської діяльності на формування готовності до стратегічного управління, здійснення стратегічних змін й забезпечення конкурентоспроможності закладу освіти;

- освітньо-професійна програма має практичну спрямованість, оскільки в ній докладно й доступно описана система контролю навичок і вмій магістрантів, подаються списки основних результатів навчання окремих курсів, а також списки загальних і професійних компетентностей майбутніх керівників закладу освіти;
- освітньо-професійна програма відображає всі нові соціальні й професійні вимоги та потреби сучасного ринку освітніх послуг до підготовки майбутнього керівника навчального закладу.

2. Розробка робочого навчального плану підготовки магістрантів за спеціальністю 073 «Менеджмент», спеціалізації «Управління навчальним закладом» на базі ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля» з урахуванням специфіки й структури готовності керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління. Означений робочий навчальний план має таку рубрикацію: нормативна частина (цикл гуманітарної підготовки, цикл професійної і практичної підготовки) й вибіркова частина (цикл дисциплін вільного вибору магістранта).

Роль кожної з навчальних дисциплін, які увійшли до нормативної і вибіркової частин робочого навчального плану у процесі формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури подано у таблиці 1.

3. Оновлення змісту навчальних дисциплін професійно-практичної спрямованості нормативної і вибіркової частин освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом». Вибір навчальних дисциплін, зміст яких було трансформовано, обумовлений тим, що вони мають широкі змістовні можливості щодо розкриття різних аспектів стратегічного управління загальноосвітнім навчальним закладом. Нововведення у змісті дисциплін полягають у розширенні змісту навчальних програм завдяки: доповненню і збагаченню змісту теоретичними знаннями щодо сутності стратегічного управління, зокрема стратегічного управління загальноосвітнім навчальним закладом; особливостей стратегічного управління людськими ресурсами; соціально-психологічного і законодавчого забезпечення стратегічного управління; реалізації стратегії розвитку кадрового потенціалу, стратегії управління конфліктами і

Таблиця 1 – Роль навчальних дисциплін у процесі формування готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління

	Навчальна дисципліна	Значення дисципліни
Нормативна частина	«Стратегічне управління в сфері освіти»	дає базові теоретичні знання з теорії і практики стратегічного управління закладом освіти
	«Специфіка управління закладами освіти різного типу»	забезпечує усвідомлення магістрантами найбільш фундаментальних, спільних для всіх освітніх установ закономірностей управління і, в свою чергу врахування особливостей стратегічного управління кожним із типів навчальних закладів
	«Правові та фінансово-економічні основи управління навчальним закладом»	розкривають особливості ресурсного й адаптаційного підходів до стратегічного управління загальноосвітнім навчальним закладом, а саме: управління внутрішнім середовищем закладу освіти (людський, матеріальний, фінансовий, інформаційний потенціал) й реагування на можливі зміни умов зовнішнього середовища (соціокультурне, науково-технологічне, природно-екологічне, нормативно-правове, економічне, демографічне, політичне)
	«Соціологія і психологія управління закладом освіти»	
	«Кадровий менеджмент. Управління конфліктами в сфері освіти»	
	«Фандрайзинг в освітній діяльності»	ознайомлення магістрантів з процесом залучення і акумулювання фінансових засобів з різних джерел з метою розробки й реалізації стратегії інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу
Вибіркова частина	«Психологія ведення переговорів»	сприяє формуванню в майбутніх керівників уміння ведення ділових переговорів, на яких можуть обговорюватися питання визначення місії, стратегії і тактики діяльності загальноосвітнього навчального закладу, ресурсів, необхідних для реалізації стратегічного плану й стратегії розвитку
	«Етика та деонтологія в освіті»	формування у магістрантів цілісного уявлення про сукупність етичних норм професійної поведінки, а також аксіологічну, деонтологічну, етичну компетентності; моральних цінностей управлінської діяльності, управлінської етичної культури на рефлексивній основі
	«Самоменеджмент (тайм- і стрес-менеджмент)»	перевагами оволодіння мистецтвом самоменеджменту майбутнього керівника навчального закладу є: виконання роботи з меншими витратами часу, краща організація праці; менше поспіху і стресів; більше задоволення від роботи; активна мотивація праці; зниження навантаженості роботою; скорочення помилок при виконанні своїх функцій; досягнення професійних і життєвих цілей найефективнішим шляхом
	«Комунікації в професійній діяльності»	розглядає основи професійної комунікації; дозволяє зрозуміти природу мови як засобу спілкування; формує здатність успішно долати непорозуміння і конфліктні ситуації, виявити себе як комунікативну особистість; формує комунікативну компетентність магістрантів, що сприяє розвитку креативних здібностей і спонукає до самореалізації фахівців; сприяє виробленню навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері
	«Новітні технології в освіті й управлінні»	сприяє формуванню у магістрантів готовності до оцінювання реальної ситуації для закладу освіти на ринку освітніх послуг; формування стратегії інноваційного розвитку закладу освіти; постановка завдань та прийняття управлінських рішень у реалізації стратегії
	«Моніторинг навчальної діяльності»	забезпечує формування готовності майбутніх керівників навчальних закладів до здійснення моніторингових досліджень. Сформованість готовності до моніторингових досліджень визначає рівень готовності керівника до здійснення моніторингу й оцінки виконання стратегії розвитку закладу освіти
	«Управління проектами в сфері освіти»	формування знань, необхідних для оптимізації вибору і реалізації ефективних проектів, спрямованих на досягнення стратегічних завдань закладу освіти, отримання систематизованого уявлення про сутність, методи й технології управління стратегічними змінами

стратегії фандрайзингу в закладі освіти; особливостей стратегічне мислення керівника закладу освіти; стратегічне управління системою комунікацій у загальноосвітньому навчальному закладі.

Нововведення у змісті навчальних дисциплін подано у таблиці 2.

4. Упровадження навчального модулю «Стратегічне управління загальноосвітнім навчальним закладом» у межах нормативної дисципліни «Стратегічне управління в сфері освіти», який дозволить здійснити формування компонентів готовності майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління. Метою цього модулю є засвоєння сутності й особливостей стратегічного управління

загальноосвітнім навчальним закладом, системи знань теоретико-методологічних аспектів і навичок практичного застосування прийомів і методів формування стратегії інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу.

Вивчення навчального модуля «Стратегічне управління загальноосвітнім навчальним закладом» має забезпечити формування у магістрантів наступних умінь і знань: визначення місця і ролі стратегічного управління загальноосвітнім навчальним закладом; характеристика концептуальних основ, методологічних підходів до стратегічного управління загальноосвітнім навчальним закладом (ресурсний, адаптаційний, процесний); розуміння сутності категорій «стратегія інноваційного

Таблиця 2 – Нововведення у змісті навчальних дисциплін професійно-практичної спрямованості нормативної і вибіркової частин освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом»

Навчальна дисципліна	Питання, якими збагачено зміст навчальної дисципліни
«Кадровий менеджмент. Управління конфліктами в сфері освіти»	<ul style="list-style-type: none"> – теорія і практика стратегічного управління людськими ресурсами в закладі освіти; – технології формування стратегічного кадрового потенціалу управління; – стратегічний аналіз і стратегічне планування в системі стратегічного управління людськими ресурсами; – стратегії управління конфліктами у загальноосвітньому навчальному закладі; – методи управління конфліктом в процесі впровадження стратегічного управління в загальноосвітньому навчальному закладі
«Фандрайзинг в освітній діяльності»	<ul style="list-style-type: none"> – стратегічне планування бюджету та ведення супровідної документації і звітності; – умови ефективного фандрайзингу в процесі залучення додаткових ресурсів для реалізації стратегічного плану розвитку загальноосвітнього навчального закладу
«Соціологія і психологія управління закладом освіти»	<ul style="list-style-type: none"> – соціально-психологічне забезпечення стратегічного управління; – стратегічного мислення як особливий тип інноваційного мислення, що сприяє розв'язанню складних стратегічних проблем
«Правові та фінансово-економічні основи управління навчальним закладом»	<ul style="list-style-type: none"> – нормативно-правова база стратегічного управління загальноосвітнім навчальним закладом; – методи стратегічного управління навчальним закладом і його окремими структурними підрозділами; – умови фінансового забезпечення реалізації стратегії розвитку навчального закладу; – фінансово-економічні основи стратегічного управління загальноосвітнім навчальним закладом
«Психологія ведення переговорів»	<ul style="list-style-type: none"> – сутність стратегії ефективної організації і ведення переговорів у процесі здійснення стратегічного управління; – професійно-педагогічна комунікативна діяльність у процесі реалізації стратегічного плану
«Етика та деонтологія в освіті»	<ul style="list-style-type: none"> – питання етики в управлінській діяльності та стратегічному управлінні; – моральні детермінанти професійної поведінки керівника загальноосвітнього навчального закладу в процесі здійснення стратегічного управління
«Самоменеджмент (тайм-і стрес-менеджмент)»	<ul style="list-style-type: none"> – самомотивування і самоконтроль керівника закладу освіти у процесі здійснення стратегічного управління; – якості ефективного керівника, значимі для здійснення стратегічного управління
«Комунікації в професійній діяльності»	<ul style="list-style-type: none"> – комунікативна культура в системі стратегічного управління
«Новітні технології в освіті й управлінні»	<ul style="list-style-type: none"> – технологічний підхід до стратегічного управління закладом освіти
«Моніторинг навчальної діяльності»	<ul style="list-style-type: none"> – моніторинг і оцінка реалізації стратегії розвитку закладу освіти
«Управління проектами в сфері освіти»	<ul style="list-style-type: none"> – стратегічне управління в розробці та реалізації проекту

розвитку загальноосвітнього навчального закладу», «конкурентоспроможність загальноосвітнього навчального закладу»; визначення методів аналізу й прогнозування розвитку середовища стратегічно орієнтованого загальноосвітнього навчального закладу; розкриття сутності стратегічного планування, змісту і структури побудови стратегічного плану загальноосвітнього навчального закладу; розуміння специфіки конкурентних переваг стратегічно орієнтованих загальноосвітніх навчальних закладів і технологій їх розробки та реалізації; визначення і характеристика різноманітних альтернативних підходів до формування стратегії інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу; проектування етапів стратегічного управління загальноосвітнім навчальним закладом; розробка соціокультурного, науково-технологічного, природно-екологічного, нормативно-правового, економічного, демографічного, політичного забезпечення стратегічного управління загальноосвітнім навчальним закладом; доведення необхідності формування в керівників загальноосвітнього навчального закладу особистісних якостей, які сприяють успішному стратегічному управлінню (наполегливість, схильність до ризику, асертивність, адаптивність, підприємливість, здатність до рефлексії) тощо.

5. Організація засідань «Школи керівника стратегічноорієнтованого загальноосвітнього навчального закладу» (далі – Школа) як провідної форми позааудиторної роботи, з метою оволодіння магістрантами прогресивними прийомами й інструментами стратегічного управління. Школа – це проект навчання і розвитку майбутніх керівників загальноосвітніх навчальних закладів, які володіють прогресивними прийомами й інструментами стратегічного управління. Програма Школи передбачає 6 занять із застосуванням теоретичних базових знань і практик в галузі стратегічного управління загальноосвітнім навчальним закладом. Заняття організовані у змішаній формі: інформаційні блоки чергуються з практичними заняттями (80/20). Формами проведення занять в

Школі є управлінський тренінг, практичні завдання, самостійна робота, моделювання заняття та управлінських ситуацій, ділові ігри, творчі звіти, наставництво, вебінари, телекомунікаційний проект.

6. Удосконалення змісту управлінської практики магістрантів за допомогою включення у її зміст індивідуального завдання з навчальної дисципліни «Стратегічне управління в сфері освіти». Актуальним у контексті нашого дослідження є внесення коректив у практичну підготовку майбутніх керівників закладів освіти. Зокрема, розроблено й вдосконалено зміст управлінської практики магістрантів, яка включає індивідуальне завдання з навчальної дисципліни «Стратегічне управління в сфері освіти».

7. Доповнення тематики магістерських досліджень відповідно до конкретних проблемних аспектів стратегічного управління закладом освіти і загальноосвітнім навчальним закладом зокрема. Ми пропонуємо наступні орієнтовні теми магістерських досліджень: стратегічне управління закладом освіти: порівняльний аналіз українських та зарубіжних підходів, проблеми формування готовності керівників загальноосвітніх навчальних закладів до стратегічного управління, аналіз факторів впливу на особливості становлення і розвитку готовності керівників закладів освіти до стратегічного управління, методика ефективного стратегічного планування роботи загальноосвітнього навчального закладу, стратегічний підхід в управлінні сучасними загальноосвітніми навчальними закладами, стратегічна місія загальноосвітнього навчального закладу та її реалізація в умовах ринкових відносин тощо.

Отже, зміни, які запропоновані у змісті освіти, дозволяють сформувати готовність майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу до стратегічного управління в умовах магістратури, що забезпечить надання освітніх послуг населенню у відповідності до існуючих стандартів. Перспективи подальших розробок у даному напрямку полягають у тому, що слід дослідити процесуально-технологічний і контрольно-результативний компоненти системи.

Список використаних джерел

1. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К. : Наукова думка, 2000. 680 с.
2. Улановська А. С. Модернізація вищої освіти: характеристика понятійного апарату дослідження / А. С. Улановська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2014. № 1 (35). С. 260-270.

References

1. In S. M. Morozov & L. M. Shkaraputa (Eds.). (2000). *Slovnnyk inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign words]. Kyiv: Naukova dumka, 680 [in Ukrainian].
2. Ulanovska, A. S. (2014). (2014). *Modernizatsiia vyshchoi osvity: kharakterystyka poniatiinoho aparatu doslidzhennia* [Modernization of higher education: the characteristic of the conceptual apparatus of the study]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii* [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies], no. 1 (35), 260-270 [in Ukrainian].

Лебедь О. В. Содержательный компонент системы формирования готовности будущего руководителя общеобразовательного учебного учреждения к стратегическому управлению в условиях магистратуры

В статье рассматривается содержательный компонент системы формирования готовности будущего руководителя общеобразовательного учебного учреждения к стратегическому управлению в условиях магистратуры. Раскрыта сущность модернизации содержания профессиональной подготовки будущего руководителя общеобразовательного учебного учреждения. Охарактеризованы направления совершенствования системы формирования готовности будущего руководителя общеобразовательного учебного учреждения к стратегическому управлению в условиях магистратуры по специальности 073 «Менеджмент», специализации «Управление учебным заведением».

Ключевые слова: профессиональная подготовка, модернизация содержания образования, образовательно-профессиональная программа, готовность к стратегическому управлению, руководитель общеобразовательного учебного учреждения.

Lebed O. Content component of the formation of readiness of the future head of the comprehensive institution to strategic management in the master's degree condition

The content component of the system of formation of the readiness of the future head of the comprehensive educational institution for strategic management in the master's degree condition is considered in the article. The directions of improvement of the system of formation of the readiness of the future head of a comprehensive educational institution for strategic management in the master's degree condition in specialty 073 «Management», specialization «Management of educational institution», namely: the creation of an educational and professional program, the main focus of which is to ensure the competitiveness of the educational institution in the market educational services; development of a working curriculum for the preparation of graduate students taking into account the specificity and structure of the readiness of the head of a comprehensive educational institution to strategic management; updating content of educational disciplines of vocational and practical orientation of normative and selective parts of educational and professional program «Management of educational institution»; implementation of the training module «Strategic Management of a Comprehensive Educational Institution» within the discipline «Strategic Management in Education»; organization of meetings «School of the head of a strategically oriented comprehensive educational institution» as a leading form of out-of-court work; improvement of the contents of the management practice of graduate students through the inclusion in its content of an individual task in the discipline «Strategic Management in Education»; additions to the topics of master's studies in accordance with specific problem areas of strategic management of a comprehensive educational institution.

Key words: professional training, modernization of educational content, educational-professional program, readiness for strategic management, head of a comprehensive educational institution.

Стаття надійшла до редколегії 23.04.2018